

ZIRC VÁROS KULTURÁLIS KONCEPCIÓJA*

I. A város meghatározó sajátosságai

1. A földrajzi környezet

Zirc és természetes vonzáskörzete a Magas-Bakony területére esik. A hegység meghatározó kőzete a dolomit és a mészkő. Éghajlata hegyvidéki jellegű, viszonylag magas az évi csapadékmennyiség, s ennek ellenére sem gazdag a vidék felszíni vizekben. A hegyvidéket kis patakok völgyei szabdalják, amelyek a nyári időszakban többnyire szárazak. (Erre utalhat a város és környéke patakjainak elnevezése is: Cuha, amely szláv nyelven szárazat jelent.)

Ezek olyan földrajzi sajátosságok, amelyek alapvetően meghatározzák a gazdasági életet, s nagy hatással vannak a térség társadalmi és kulturális életének kialakulására is (pl. mészégetés, erdőgazdálkodás, vadászat stb.).

1991-ben Bakonybél térségében mintegy 9000 hektáros területen megalapították a Magas-Bakony Tájvédelmi körzetet. A Tájvédelmi körzet számos oktatási és kulturális feladatot is ad a térségben élőknek.

Zirc mind vonaton, mind pedig közúton megközelíthető. Az 1960-as évek végéig a Győr-Veszprém vasútvonal meghatározó jelentőségű volt a térségben. A hetvenes évektől fejlődő közúthálózat kiegészíti, de mind a mai napig nem pótolhatja a vasúti közlekedést. A város megközelítése gépkocsival egyrészt a Győr-Veszprém, másrészt a Bakonybél-Budapest útvonalon egyre kedvezőbb feltételekkel lehetséges. A jó közlekedési hálózat erősíti a tájegység turizmusát, növeli egyrészt az átutazó, másrészt a Magas-Bakony természeti és kulturális értékeit megismerni vágyó, több éjszakát is eltöltő vendégek számát.

2. A város történelmi emlékei és értékei

A vidék a történelmi feljegyzések szerint viszonylag ritkán lakott térségnek számított. A Magas-Bakony erdei átjárhatatlanok voltak, zord vidékei az ember számára nehéz megélhetést biztosítottak. A várispánságok kiépülése után a lakatlan területek királyi birtokok lettek, s azokat az Árpád-házi uralkodók különböző szerzetes rendeknek adományozták. Ennek hatására kezdett a sűrű erdővidék benépesedni.

Zirc alapítása 1182-re tehető. Ekkor jelennek meg és építik fel torony nélküli templomukat – melyet a korabeli okiratok mint Bakonyi Apátságot említenek – a III. Béla hívására ideérkező ciszterci rend tagjai.

Az okiratok a város nevét 1221-től említik. A település azonban már 1061-ben ismertté vált. Az itt kialakított királyi pihenőhelyen halt meg I. András király, akit innen szállítottak a tihanyi apátságba, és temettek el ott az altemplomban. A régészeti ásatások szerint azonban a XI. században még nem volt jelentősebb településmag.

A ciszterci rend példája nyomán a világi lakosság erdőirtással, földműveléssel és állattenyésztéssel foglalkozott. A bakonyi sertéstartás – amely makkoltatás néven vált ismertté – jelentős megélhetési forrás volt. Erre utal a település nevének egyik lehetséges magyarázata. (A település neve jelentheti a településnek a térségben betöltött központi elhelyezkedését (crk: a szláv szrdce = szív), másrészt a cirk = egyedülálló templom jelentésével a királyi pihenőhelyen kialakított templomra

vonatkozhat (ezt az ásatások bizonyították is), harmadrészt az ugyancsak szláv zsirec = jó makkoló terület, kiváló állattartási hely létre is utalhat.)

A ciszterci rend a török hódoltság alatti pusztulás után a XVIII. század első felében szervezte újra a gazdasági és a kulturális életet. A földbirtokos rendként újrászerveződő ciszterciek 28, majd 12 jobbágytelket juttattak a betelepített német családoknak. Az újraépítést jelzi a barokk templom, a kolostor és az Arbotétum.

A település lakóházainak beosztása, elrendezése természetes módon tükrözte az ott lakók életmódját, amelynek városképet meghatározó jellemzői mind a mai napig fellelhetők. A város életében meghatározó jelentőségű volt a ciszterci rend. A gazdasági kultúra megteremtésén kívül a szellemi kultúra létrehozásában is fontos szerepe volt. A város monostorában folyt a rend teológiai képzése. Gimnáziumot tartottak fent, és biztosították a folyamatos tanárképzést. 1948-ig a ciszterci rend végezte a városban az általános iskolai oktatást és az óvodai nevelést is.

A XX. század első felében megerősödő polgárosodási folyamat Zircen is meghatározta a településen élők közösségi kultúráját, a polgárok közösségi aktivitását. Sorra alakultak a különböző egyesületek, körök (pl. Gazdakör, Vegyes Ipartársulat, Zirci Kaszinó, Dalárda, Sportegylet, Ségylet, Bakonyi Kultúregylet, Zirci Filharmónia Társaság, Polgári Olvasókör stb.). Ezek az 1950-es évek elejéig működtek. Minden szempontból jelentős törést okozott a város szellemi életében, hogy 1950-ben megszüntették a ciszterci rendet.

A II. világháborút követő évtizedek – az ellentmondások ellenére – a város életében gyors fejlődést eredményeztek. Zirc a térség meghatározó gazdasági, szolgáltatási és kulturális központjává vált. Közigazgatási feladata szerint járási székhely volt. Kialakult a jelenleg is sok szempontból meghatározó kulturális intézményrendszer.

Az általános iskolák mellett létrejött a városban – elsősorban a dudari szénkincsre alapozva – a vājárképzés, amely a további szakképzés elindítását is segítette. Folyamatosan emelkedett a lakosság lélekszáma, megsokszorozódott mind az iskolai tanteremek, mind pedig a pedagógusok létszáma, aminek jelentős hatása volt a város szellemi életének fejlődésében.

A zirci gimnázium 1962. évi alapítása óta megszakítás nélkül működik és folyamatosan alakította ki azt a sajátos képzési modellt, amely egyedülálló a megyei középfokú oktatás rendszerében.

Az iskolarendszeren kívüli művelődési, közösségi élet központja a több szervezeti átalakulást megélt, jelenleg Városi Művelődési Központ néven működő intézmény lett. Az épület adta kedvezőtlen feltételek napjainkra rendkívüli módon megnehezítették a közösségi együttléteket.

3. A város jelenlegi kulturális intézményrendszere

Már az óvodákban megjelennek azok a nevelési elemek, amelyek megalapozzák a gyerekek érdeklődését, s ezzel lehetővé teszik a felnövekvő nemzedék kötődését a településhez.

A város területén jelenleg két alsófokú oktatási intézmény működik. Ahogy nőtt a város és vonzáskörzetének lakossága, nőtt az iskolai tanteremek száma is, javultak az oktatás feltételei. Jelenleg 41 tanteremben folyik az iskolai oktató-nevelő munka. Az iskolát fenntartó városi önkormányzat alapvető feladata,

* Borbáth Erika Kisvárosi közművelődés 2000 című tanulmányához – mintegy szemléltető kiegészítésként – közöljük (A szerkesztő.)

Az iskolát fenntartó városi önkormányzat alapvető feladata, hogy segítse az iskolai fejlesztő munka feltételeinek megteremtését. Az iskolás korú gyerekek és szülei számára a folyamatos továbbképzési lehetőségek biztosítása, és a gyerekek készségei, és speciális érdeklődésének kibontakoztatása, az iskolarendszeren kívüli foglalkozások feltételeinek megteremtése részben iskolai célok között fogalmazódik meg. Ennek a feladatnak a megvalósításában az általános iskolák folyamatosan együttműködnek a város más kulturális intézményeivel, civil közösségeivel.

A kulturális intézményrendszerben meghatározó jelentősége van a középfokú oktatásnak. A szakképző intézmény és a gimnázium az évtizedek során alakította ki saját arculatát, amely alkalmazkodott a gazdasági struktúra változásához (szakképzés) és a változó társadalmi, gazdasági kihívásokhoz (számítástechnikai képzés, nyelvi képzés). Ugyanakkor kialakítottak egy olyan sajátos képzési területet, amellyel a vonzáskörzeten túlmutatóan is egyéni arculatot képviselnek a megyei középfokú képzés rendszerében (pl. a gimnáziumi rajz, vizuális nyelv és művészetoktatás).

A városba az 1990-es évektől visszatérő ciszterci rend ismét elindította a felsőfokú oktatást. A városi zeneiskola megteremtette a zenei életet. Az iskolának nagy szerepe van a felnövő nemzedék zenei nevelésében.

A városi könyvtár a nyilvános közkönyvtári feladatokat látja el. Könyvállománya meghaladja a 45 ezer kötetet, az olvasók száma évente több, mint 12 500 fő, a kölcsönzött kötetek száma pedig meghaladja az 56 ezret. A könyvtárban külön felnőtt és gyermek részleg működik.

A jelenlegi gazdasági feltételek mellett gondot okoz az új könyvek beszerzése, a könyvállomány gyarapítása. A 137 nm könyvtári alapterület rendkívül szűkös, a könyvtári feladatok ellátásához nem biztosít megfelelő feltételeket.

A Városi Reguly Antal Múzeum 1956-ban alakult. A múzeumi gyűjteményt kialakítók alapfeladatuknak tekintették, hogy a Magas-Bakonyra jellemző paraszti társadalom mindennapi használati tárgyait, munkaeszközeit bemutassák. A múzeumot az elmúlt négy és fél évtizedben többször bezárták. Az 1992. szeptember 26-án átadott, Zirc nagy szülőföldjének, Reguly Antalnak a szülőházában kialakított kiállítóhelyen talán már végleges otthonra lel a tudós életét és munkásságát dokumentáló anyag, a Bakony népművészetét bemutató kiállítás, valamint a népművészeti alkotóház.

A Bakonyi Természettudományi Múzeum 1972-ben alakult, s mint ilyen, vidéken az egyetlen. Feladata a Bakony sajátos földtanának és élővilágának feltárása, bemutatása, valamint a begyűjtött értékek feldolgozása és gondozása. A múzeum évente mintegy 50–60 ezer látogatót vonz. Látványos kiállításai, saját kiadványai, könyvtára, amely nagy értékű szakkönyv és folyóiratanyaggal rendelkezik, méltán teszik az észak-dunántúli régió egyik tudományos és kulturális központjává.

A Zirci Mezőgazdasági Gyűjteményt létrehozó Magyar Mezőgazdasági Múzeum Baráti Köre helyi szervezete 1981-ben alakult. A kör tagjai alapították meg az Agrárműszaki emlékek gyűjteménye c. kiállítást, amelyet országosan is ismernek, sőt a világ számos országába is eljutott már a híre.

A Reguly Antal Műemlékkönyvtárat a zirci apátság a XIV. században alapította. Jelenlegi állománya 65 ezer kötet, a nagyközönség számára olvasóteremként működik. A felbecsülhetetlen értékű gyűjtemény az Országos Széchényi Könyvtárhoz tartozik. A műemlékkönyvtárat évenként sok turista keresi fel.

Az arborétum alapítása a XVIII. század második felére tehe-

tő. Területe kb. 20 hektár. Az arborétum tudományos, ismeretterjesztő és rekreációs szerepet is betölt. A Zirc iránt érdeklődők többsége felkeresi a „fás kertet”. (A látogatók száma az 1980-as években meghaladta a százezret, napjainkra átlag évi 80 ezerre csökkent.)

Az elmúlt csaknem öt évtizedben a Városi Művelődési Központ (VMK) több szervezeti átalakuláson ment keresztül. A VMK legfontosabb feladatai: a közösségi művelődés, a szabadidő eltöltés feltételeinek biztosítása, a település hagyományainak ápolása, a helyi értékek megőrzése és átadása, közösségek szervezése és a civil szervezetek működési feltételeinek a megteremtése, művészeti csoportok működtetése, az egyéni és közösségi önmegvalósítás feltételeinek a biztosítása, ismeretterjesztő, közhasznú tanfolyamok, népfőiskolák szervezése, a nemzetközi kulturális együttműködés koordinálása, fesztiválok, nagyrendezvények szervezése, kiállítások és koncertek rendezése, mozi működtetése. A fenti feladatok végrehajtása érdekében a következő művészeti csoportokat és klubokat működteti: Városi Kórus, Eszterlánc néptáncgyűttes, Nyugdíjas klub, Kertbarátok köre, Cukorbeteg klubja, Foltvarró klub, Szabadidő "Legyen Házigazda"-klub, Szövő-szakkör. Ezek a főépületben, a galériában és más bérelt helyiségekben működnek.

Az intézmény költségvetésére jellemző, hogy 74 százalékát a bér és a járulékok teszik ki (a bérek a közalkalmazotti bértáblázat szerinti minimumok), a működés során elért bevétel a támogatás 10 százaléka, amihez még kiegészítésként szolgál a különböző pályázatokon elért támogatás, ez az éves intézményi támogatás további 7 százaléka. Gyakorlatilag ezek a többletbevételek teremtik meg a tartalmi tevékenységre fordítható kiadásokat. (Ez 1998-ban a következőképpen alakult: működési bevétel+pályázati támogatás = 1852 ezer Ft, a szolgáltatásokért kifizetett pénzösszeg = 1878 ezer Ft, a költségvetésben a tartalmi tevékenység megvalósítására 489 ezer Ft, mint külső személyi juttatás állt rendelkezésre.)

II. A helyi sajátosságokból adódó kulturális feladatok

1. A korosztályoknak megfelelő kulturális tevékenységek

Az egyes intézménytípusokat csak abból a szempontból elemezzük, hogy azok milyen kulturális tevékenységet látnak el alapfeladatként, illetve az alapfeladatot kiegészítő tevékenységként. Természetes, hogy ezek egymást kiegészítő tevékenységek, amelyek számos esetben partneri együttműködésben valósulnak meg.

A 3–6 éves életszakasz az egész személyiség fejlődésében meghatározó jelentőségű. A gyerek sok mindenre kíváncsi, s nem közömbös számára, hogy hogyan ismerkedik az őt körülvevő világgal. Fontosak azok a benyomások, amelyeket pl. egy arborétumi séta vagy múzeumlátogatás során szerez, a játszóházi foglalkozások pedig segíthetik alkotókészségének fejlődését, erősíthetik a közösségi együttlételem örömeit. Egyszóval, a kulturális rendezvények, kiállítások megalapozhatják a gyermek későbbi érdeklődését.

Az általános iskolai korosztály esetében elsősorban az iskolarendszeren kívüli kulturális feladatokat kell meghatározni, azokat, amelyek kiegészítik és erősítik az iskolai képzést, segítik az ismeretek elsajátítását. A statisztikai adatok azt mutatják, hogy Zirc öregedő település. A város lakosságának mindössze 30 százaléka tartozik az ifjúság körébe, a népesség egyötöde pedig az általános iskolás korosztály. (A statisztikai adatok megmutatják, hogy ennek a korosztálynak a létszáma folyamatosan csökken.) Ezért fontos, hogy a felnövő nemzedék kötődését

a településhez már az óvodai és az általános iskolai korosztály körében is erősítsük. A városi önkormányzatnak kiemelt feladata és felelőssége kell legyen, hogy ezen korosztály számára biztosítsa a készségfejlesztéshez, az ismeretek bővítéséhez, a társadalmi folyamatok megismeréséhez, a szabad idő hasznos eltöltéséhez és a kulturált szórakozás feltételeinek megteremtéséhez szükséges körülményeket. A feltételek megteremtése segíti a kultúrához való pozitív viszonyulás kialakulását, a szokások és a magatartás megalapozását. Ebben a folyamatban csupán az egyes nevelési és kultúráközvetítő intézmények felelős együttműködésével lehet eredményeket elérni.

A középiskolai korosztály nevelésében sajátos, az életkorból adódó összetett kihívásokat kell megoldani. A középiskolai korosztály sokkal tagoltabb, mint az általános iskolai. A középfokú oktatásban már jelentkezik a város mint térségi központ szerepe, mivel a középiskolák beiskolázási közege elsősorban a Magas-Bakony településeinek általános iskolát végzett korosztályait érinti. A statisztikai adatok azt mutatják, hogy a szakmunkásképzőben a tanulók száma az elmúlt tíz évben viszonylag kiegyensúlyozott, a gimnáziumban viszont folyamatosan növekedett. A gimnáziumban a bejáró tanulók aránya megközelíti az 50 százalékot, a kollégisták száma viszonylag alacsony. Ezzel szemben a szakképző intézményben magas a kollégisták létszáma, az összes tanulók mintegy egyötöde. E korosztálynak feltétlenül szüksége van az önkormányzat által biztosított kulturális és közösségi tevékenység kereteire. Alapvetően szükséges az ún. deviáns rizikófaktorok csökkentése. Ennek érdekében fokozottan segíteni kell az önmegvalósítás lehetőségét a különböző művészeti csoportokban, hobbi-körökben. Lehetőséget kell biztosítani az iskolarendszeren kívüli ismeretbővítésre. A középiskolás korosztály szocializációja során feltétlenül szükséges a közösségi lét, a kortárs csoportok iránt érzett elkötelezett közösségi tevékenység feltételeinek a megteremtése. Ugyanakkor nem hagyhatók figyelmen kívül a deviánsnak minősített magatartások, és szükségszerű az esetlegesen jelentkező szenvedélybetegségek megelőzése és a már meglévő bajok kezelése. Mindezen feladatok megvalósítása érdekében is elengedhetetlen a városban a mentális-közösségi művelődés feltételeinek megteremtése.

A fiatal felnőttek lélekszáma a település összes lakosságának több mint egyötöde. Ennek a sajátos élethelyzetben lévő rétegnek az életfeltételei a kilencvenes évek második felére nagymértékben romlottak. Körükben jelentkezik a pályakezdő munkanélküliség problémája, a frissen megszerzett szakmai ismeretek továbbfejlesztésének szükségessége, az egzisztencia megteremtésének minden gondja, a családalapítás számtalan megoldásra váró kérdése. A település művelődésében fontos szerepet betöltő szervezeteknek, intézményeknek a feladatok meghatározásánál figyelembe kell venniük az életkezdést segítő, az életesélyeket javító kulturális közösségfejlesztési feladatokat. Ugyancsak meg kell teremteni az általános és a szakképzés feltételeit. Világviszonylatban egyre magasabb az ún. funkcionális analfabéták száma, s ez Magyarországon is hasonló arányban jelentkezik. Ezeket a fiatalokat (pl. általános iskolai végzettséggel nem rendelkezők, ill. a 8. osztály elvégzése után tovább nem tanulók, esetleg a szakmunkásképzőbe járó diákok) nem csupán az írás és olvasás elsajátítására és alkalmazni tudására kell ösztönözni (hiszen éppen ez nem sikerült az iskolarendszerű képzésben), hanem mentálisan kell alkalmassá tenni őket ezen ismeretek és készségek elsajátítására és alkalmazására. Természetesen számukra is biztosítani kell a művészeti csoportokban és a hobbi-körökben az önmegvalósítás lehetőségét.

Egyúttal biztosítani kell, hogy hozzátérjenek a hiteles és napra

A középkorú felnőtt lakosság a városban élő népesség csaknem 50 százaléka. Ugyanakkor a település kulturális életében ők vannak a legkisebb arányban jelen, annak ellenére, hogy érdekeik számos esetben indokoltá tennék részvételüket. A város vezetésének felelőssége, hogy az aktív keresők érdekeinek és érdeklődésének megfelelő kulturális feltételek megteremtéséről gondoskodjanak, illetve javítsák a helyi polgárok által kezdeményezett közösségek működési feltételeit. A város intézményrendszerének segítenie kell a családi művelődést és szórakozást. Egyúttal kell működniük a munkaerőpiaci képzések és átképzések rendszerében is. Segíteniük kell az állampolgári aktivitás kialakítását és felelős gyakorlását. Természetesen e korosztály számára is lehetővé kell tenni a művészeti csoportokban és a hobbi-körökben az önmegvalósítás lehetőségét. Egyúttal biztosítani kell számukra is a hiteles és naprakész információkat.

A város nyugdíjas korosztálya az össznépelességen belül 11–12 százalékkal van jelen. Az önkormányzat választott tisztségviselői kiemelt figyelemmel kísérik az idős emberek életkörülményeit. Tapasztalat, hogy ez a korosztály megkülönböztetett aktivitással vesz részt a város közösségi és kulturális életében. Alkalmat kell teremteni nekik arra is, hogy az általuk birtokolt tudást és élettapasztalatot átadhassák a fiatalabb nemzedéknek.

2. A legfontosabb tevékenységek

Képzés: gyakorlatilag a település minden korosztályára ki kell terjedjen. Jelen esetben a képzés feladatait az iskolarendszeren kívül kívánjuk meghatározni:

a) iskolásoknak: elsősorban az iskolában megszerzett ismeretek kiegészítését, azok alkalmazását segítik, a tehetséggondozás kiegészítő feladatait láthatják el, amelyek legfőbb megnyilvánulási formái: ismeretbővítés, állampolgári képzések, öntevékeny művészeti csoportok, illetve szakirányú érdeklődési körök, honismeret (pl. énekkar, néptáncsoport, szakkörök, ismeretterjesztő előadások stb.)

b) felnőtteknek: az iskolarendszeren kívüli felnőttoktatás segítse az aktív korosztályt a szakma- és életmódváltásban, tegye lehetővé számukra a hétköznapi élethez szükséges közhasznú ismeretek megszerzését; a felnőtt tanulója meg alkalmazni a megszerzett ismereteket; az általános képzés a szakmai tovább- és átképzés alapjául szolgálhat; az állampolgári és közéleti képzés segíti az állampolgári aktivitást (pl. népfőiskola, tréningek, tanfolyamok, önképzés segítése, szakvizsgára felkészítő képzések stb.)

A **szociokulturális tevékenység** célja, hogy a város szociálisan – és ezzel párhuzamosan sokszor kulturálisan is – hátrányos helyzetű rétegeit olyan ismeretekkel és készségekkel lássuk el, amelyekkel saját maguk is képessé válhatnak hátrányos helyzetük csökkentésére. Ennek érdekében a város kulturális intézményeinek olyan együttműködésen alapuló fejlesztő programot kell kidolgozniuk, amely folyamatosan segíti a felzárkóztatást, a város gazdasági és társadalmi életébe való bekapcsolódást. (Ennek megvalósítandó formái: közösségi tréningek, készségfejlesztő tréningek, a funkcionális analfabetizmus csökkentése, információs hálózat kialakítása stb.)

A **terület- és településfejlesztés** a térség és a város minőségi továbbélésének feltétele. A gazdasági és turisztikai fejlesztéshez nélkülözhetetlen az ún. humán erőforrás fejlődése is. Meg kell ismertetni a térség természeti, kulturális értékeit, hagyományait. Fel kell készülni a vendégfogadásra, s mindannak a tudásnak az átadására, amely nem hiányozhat a vendégek megtartásához.

A művészeti csoportok a személyiségfejlesztés, a közösségi élet, a helyi hagyományok ápolásának keretében szolgálhatnak. (Jelenleg is működő csoportok: néptáncszereplők, énekkar, képzőművészeti kör stb.) A város vezetőségnek kiemelt céljai közé tartozik, hogy ezen művészeti csoportok működési feltételeit és fejlődését biztosítsa, s a későbbiekben alakuló csoportok részére is megteremtse a működés feltételeit.

A kiadványok bemutatják a település természeti, kulturális, történelmi értékeit az érdeklődő városi lakosságnak és a városba érkező vendégeknek.

Az információs rendszer kialakításával és működtetésével a város vezetésének az a célja, hogy a helyi és a vonzáskörzethez tartozó polgárok korrekt információkat kaphassanak. A rendszernek alkalmasnak kell lennie arra is, hogy az egyes vállalkozásokról minél több információt lehessen közzétenni. Az információs rendszer kialakításában és működtetésében a kulturális, gazdasági és közigazgatási szervezeteknek paritásos alapon kell együttműködniük.

A színvonalas szórakozás, rekreáció feltételeinek megteremtésére az önkormányzatnak kiemelt figyelmet kell fordítania. (Ennek jelenleg is meglévő formái: műsoros rendezvények, szabadtéri rendezvények, mozi, kiállítások, előadások, térségi kulturális programok stb.)

A civil szervezeteknek nyújtott szolgáltatások (pl. pályázatírás, terembiztosítás, rendezvényszervezés stb.) is részét képezik a közösségi élet fejlesztésének. A kulturális feladatok megvalósításában az önkormányzatnak partneri kapcsolatokat kell kialakítania a civil szervezetekkel. Ennek lebonyolítására az önkormányzatok által fenntartott intézmények kaphatnak konkrét feladatot.

3. A feladatok végrehajtásában szükséges intézményrendszer és szervezeti keretek.

Az iskola célcsoportja: az iskoláskorú népesség, közvetlenül az iskolák növendékei. Szorgalmazni kell az iskolák, valamint ezen korosztály szülei közötti együttműködést. A tanórán kívül működtetett, az iskolai oktatást kiegészítő előadások szervezése, az önmegvalósítást, a művészeti képzést segítő, a kommunikációs készséget fejlesztő művészeti csoportok működése a fejlesztő program része. A speciális érdeklődés kielégítését a szakcsoportok biztosítják. Az egész család művelődését, szórakozását biztosító programok (játsházák, táborok, előadások) szervezését támogatni kell. Az önkormányzat fontos feladatának tekinti, hogy az egyes iskolák nevelési programjaiban ezek a tevékenységek megjelenjenek. Ezt az akaratát a saját fenntartású általános iskolában közvetlenül, a Megyei Önkormányzatok Közgyűlése által működtetett középiskolákban közvetett módon, konkrét feladatok, támogatás és együttműködés formájában tudja megvalósítani.

A Városi Könyvtár alapfeladatát az 1997. évi CXL. törvény szerint nyilvános könyvtári ellátás keretében biztosítja. A városi önkormányzat fenntartásában működő intézmény feltételeinek bővítése az elkövetkező középtávú tervezés időszakában megoldandó feladat. A könyvtár feladata a nyilvános könyvtári ellátás zavartalan biztosításán túl, az alaptevékenységet kiegészítő egyéb kulturális tevékenységek megszervezése (pl. író-olvasó találkozók, iskolai rendhagyó órák, könyvbemutatók szervezése, a honismereti irodalom bővítése). A nem alaptevékenység megvalósításához szükséges anyagi feltételek megteremtése részben a helyi önkormányzat, részben pedig a könyvtárban dolgozó munkatársak feladata (pályázatok, szponzorok stb.).

A múzeumok, a helytörténeti gyűjtemények alaptevékenységét a CXL. sz. 1997. évi törvény szabályozza. Alapfeladat a természeti környezet értékeinek feltárása, a helyi történeti, néprajzi értékek gyűjtése, a települések megtartó erejének erősítése.

A város nagy szülőltétének nevével viselő Reguly Antal múzeum gyűjteményének bővítése – mely foglalkozik a Bakony mestereinek, mesterségeinek gyűjtésével, feldolgozásával és bemutatásával, valamint bemutatja Reguly Antal munkásságának és utazásainak tárgyi emlékeit – a Városi Önkormányzat feladata.

A Reguly Antal Műemlékkönyvtár, az Országos Széchenyi Könyvtár fenntartásában, elsősorban a főiskolák hallgatóinak szakirodalmi ellátását segíti. Ugyanakkor nem elhanyagolható turisztikai vonzereje sem. A kulturális tevékenységében mindenképpen erősítendő feladat a felnövekvő nemzedék honismereti nevelése. Ennek a feladatnak a megvalósulása az önkormányzat érdeke, ezért a feltételek biztosításában a fenntartóval folyamatos kapcsolatot kell tartani.

A Bakonyi Természettudományi Múzeum fenntartója a Megyei Önkormányzat Közgyűlése. Az intézmény az alaptevékenységén túl mindig is sokrétű közművelődési tevékenységet folytatott. Ebbe a tevékenységi körbe tartozott a természeti értékeket bemutató kiállítások szervezése, kiadványok megjelenítése, a felnövekvő nemzedék természettudományos kultúráját fejlesztő iskolai tanórák és alkalmi előadások szervezése. Ezen tevékenység további biztosítása érdekében a városi önkormányzatnak a helyi érdekeket figyelembe véve – az intézmény fenntartójával kötött együttműködési szerződés alapján – a működési feltételek biztosításához hozzá kell járulnia.

Az arborétum segíti a természettudományos nevelést, egyúttal rekreációs lehetőséget is biztosít az odalátogatóknak.

A Városi Művelődési Központ az önkormányzati kulturális feladatellátás alapintézménye. Az 1997. évi CXL. sz. törvény a városi önkormányzatok számára kötelezővé teszi a művelődési központ fenntartását és működtetését. Az elkövetkező középtávú fejlesztési tervekben végig kell gondolni az intézmény elhelyezésének megoldását a jelenlegi főépület és a korábbi filmszínház épületegységében, a feladatok megvalósításához biztosítani kell a feltételeket. Az intézmény működésére vonatkozó konkrét feladatokat a Városi Önkormányzat Közgyűlése Rendeletében kell rögzíteni. Tevékenységi körébe tartozik a művészeti csoportok és hobbi-körök szervezése, műsoros rendezvények biztosítása, a felnövekvő iskolarendszeren kívüli képzése, a közösségi szolgáltatások biztosítása stb.

A városban működő civil szervezetek hagyománya mutatja a Zircen élők aktivitását. A közösségi kezdeményezések és az azokkal együttjáró tenniakarás erősítik a helyben megfogalmazott célok megvalósítását. A csaknem 30 bejegyzett egyesület fele kulturális célokat fogalmaz meg, hasonló az arány a bejegyzett és működő alapítványok esetében is. A városi önkormányzat alapvető érdeke, hogy együttműködjön a civil szervezetekkel, s a kulturális feladatok ellátásában tevékenységüket koordinálja, kiegészítse. Ezek az együttműködések jelenleg is fellelhetők. A szűkös önkormányzati és állami fenntartási támogatás kiegészítésére jöttek létre a különböző egyesületek és alapítványok.

A helyi gazdasági szervezetek – mint megrendelők és támogatók is – megjelennek a kulturális feladatok ellátásában. Alapvető érdekük kötődik a humán erőforrás fejlesztéséhez, a turisztikai célkitűzések megvalósulásához, a térségfejlesztéshez. Az önkormányzatoknak folyamatos párbeszédet kell folytatniuk

a helyi vállalkozások képviselőivel. El kell tudni fogadtatni velük azt az alapvető ténytet, hogy a fejlődés és a gazdasági növekedés fel-tétele a kulturális hagyományok ápolása, a humán-erőforrás fejlesztése és a kulturális kínálat megteremtése.

A helyi *kommunikációs csatornák* (helyi tévé, újságok, elektronikus információs rendszer) működtetése, illetve a működés támogatása az önkormányzat feladata. Alapelv, hogy a városban élők minél több hiteles információhoz jussanak a települést érintő kérdésekről, s így részesei lehessenek a döntések előkészítésének. Az információs rendszer feladata az is, hogy a helyi gazdasági és kulturális élet kiemelkedő, fontos híreiről tájékoztatást adjon a város határain túl is. Az elektronikus információs rendszer létrehozásában az önkormányzatnak koordinációs és támogató szerepe van. A rendszer csupán az egyes szervezetek együttműködésével alakítható ki.

4. Kulturális kapcsolatok

A kulturális kapcsolatok ápolásában az önkormányzatnak elsősorban koordináló, támogató, segítő szerepet kell vállalnia. Ez többszintű feladat.

A város közigazgatási határain belül az önkormányzat mint intézményfenntartó, működtető van jelen. Alapfeladata, hogy a lakossági igényeknek, elvárásoknak megfelelő intézményrendszert működtessen, és az általa meghatározott tevékenységet támogassa.

A nem a városi önkormányzat által fenntartott, de a város közigazgatási határain belül működő kulturális intézményekben – konkrét megegyezés keretében – szerveződik, a helyi érdeken alapuló kulturális tevékenység támogatása is az önkormányzat feladata.

A feladatok megvalósításában a városi önkormányzatnak partneri kapcsolatok kialakítására kell törekednie a civil szervezetekkel, az alapítványokkal és a gazdasági szervezetekkel is.

A város területén működő megyei fenntartású intézmények munkájának színvonalasabbá tételére és a helyi lakosságnak nyújtott szolgáltatások ellátására hatékony együttműködést kell kialakítani a Megyei Önkormányzat Közgyűlésével.

A helyi alkotók és művészek meghatározó személyiségei a város kulturális életének. Az önkormányzat – mint megrendelő – művészetpártoló tevékenységével segíti az alkotókat, másrészt, mint döntéshozó, bevonja őket az előkészítő folyamatokba, partnernek tekinti őket, véleményüket is meghallgatva hozza meg döntését.

A *nemzetközi kapcsolatok* alakításában a kultúrának, a művészeti csoportoknak, a helyi alkotóknak kezdeményező, kapcsolatépítő és kapcsolattartó szerepük van. Az amatőr művészeti csoportok külföldön gyakran kultúrdiplomáciai tevékenységet is folytatnak, ezt is érdemes az önkormányzatoknak figyelembe vennie és támogatnia.

III. A kulturális finanszírozás alapelvei

A település önkormányzata a kultúra finanszírozását önmagára nézve kötelező feladatnak tekinti. Az intézmények fenntartásában azokat a központi normatívákat veszi alapul, amelyeket évente a költségvetési támogatás keretében részben megkap.

A központi normatívát a fent meghatározott feladatok végrehajtása érdekében, a kialakult és fenntartani kívánt intézményrendszer konkrét működésének biztosítására kiegészíti. Ennek konkrét formája az éves munkatervben és költségvetésben kerül elfogadásra.

A városi önkormányzat is igyekszik „több lábon állni”. Nem nélkülözheti tehát azokat a forrásokat, amelyeket az állami és megyei önkormányzati pályázati alapok biztosíthatnak. A kiírt pályázatok sikere érdekében a szükséges önrészt biztosítja.

A helyi civil szervezetek támogatása egyrészt közvetlenül, tevékenységfinanszírozás keretében valósul meg, másrészt az önkormányzatok által fenntartott intézmények – konkrét megegyezések alapján – a működési kereteket biztosíthatják számukra.

A helyi alkotók, művészek, a kulturális és művészeti célok, valamint a kulturális közösségek támogatására a „Zirc város Kultúrájéért Alapítvány” évente a városi költségvetés egy ezelékét kapja, cserében az alapítvány vállalja, hogy a rendelkezésre álló összeget pályázati kiírás alapján ítéli oda.

A nemzetközi kapcsolatok ápolását az önkormányzat saját költségvetéséből biztosítja.

A Zircen, 1999. október 25-én elfogadott javaslat tervezetet Borbáth Erika szerkesztette a következő segédanyagok felhasználásával:

Zirc kulturális öröksége és művelődésének sajátosságai az elmúlt évtizedekben (kézirat, készítette: Illés Ferenc, Zirc, 1999. június)

Ifjúságkutatás '98 – Zirc (ECHO Oktatókutatató Műhely, 1998)

Zirc – A Magas Bakony központja, Zirc, 1997. (Zirc és Kistérsége Turizmusfejlesztési Programja)

Magyarország megyei kézikönyvei 18. Bp.

Zirc Kistérség Hosszútávú kistérség-fejlesztési programja (Bakonyi Önkormányzatok Szövetsége)

Zirc és Vidéke – Havonta megjelenő közéleti lap 1998. és 1999. évi megjelent számai

Zirc városi intézményvezetők és szakemberek írásos véleményei, valamint szóbeli kiegészítései.

